

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 01 липня 2024 року № 1942

УДК 633.8

Код UPOV: HERAC_SOS

Методика

проведення експертизи сортів борщівника Сосновського (*Heracleum sosnowskyi* Manden) на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів *Heracleum sosnowskyi* Manden.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 100 г.

2.3 Насіннєвий матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати два незалежні вегетаційні цикли, за потреби дослідження продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами (літерами) у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,7 \times 0,7$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на

яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 50 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: тип розвитку (ознака 1);
- Рослина: за висотою (другого року життя) (ознака 3);
- Стебло: розміщення пурпурового забарвлення (ознака 9);
- Листок: забарвлення (ознака 15);
- Квітка: забарвлення пелюсток (ознака 20).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів борщівника Сосновського

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Рослина: тип розвитку	дворічний багаторічний	1 2	
2. (*) (+) QN	Рослина: за висотою (першого року життя) MG, 1	низька середня висока	3 5 7	
3. (*) (+) QN	Рослина: за висотою (другого року життя) MG, 3	низька середня висока	3 5 7	
4. (*) QL	Рослина: тенденція до цвітіння (другого року життя) VG, 2	відсутня наявна	1 9	
5. (*) QN	Рослина: інтенсивність цвітіння (другого року життя) VG, 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
6. (+) QN	Стебло: діаметр VS, 2	малий середній великий	3 5 7	
7. QL	Стебло: поверхня VS, 2	гладенька шерехата	1 2	
8. (*) QL	Стебло: ребристість VS, 2	відсутня наявна	1 9	
9. (*) QL	Стебло: розміщення пурпурового забарвлення VS, 2	локальне суцільне	1 2	
10. (*) QL	Стебло: опушення VS, 2,	відсутнє наявне	1 9	
11. QL	Стебло: розміщення опушення VS, 2	локально суцільно	1 2	
12. (*) (+) QN	Листок: за довжиною (першого року життя) MS, 1	короткий середній довгий	3 5 7	

1	2	3	4	5
13. (*) (+) QN	Листок: за довжиною (другого року життя) MS, 2	короткий середній довгий	3 5 7	
14. (+) QN	Листок: розсіченість VS, 2	мілка середня глибока	3 5 7	
15. (*) PQ	Листок: забарвлення VS, 2	жовто-зелене зелене	1 2	
16. PQ	Листок: інтенсивність жовто-зеленого забарвлення VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
17. QL	Листок: характер опушення VS, 2	локальне суцільне	1 2	
18. (*) (+) QN	Суцвіття: діаметр складного зонтика MS, 3	малий середній великий	3 5 7	
19. (+) QN	Складний зонтик: кількість простих зонтиків MS, 3	мала середня велика	3 5 7	
20. (*) PQ	Квітка: забарвлення пелюсток VS, 3	біле рожеве	1 2	
21. PQ	Плід: форма VS, 4	оберненояйцеподібна широкоеліптична	1 2	
22. (+) QN	Плід: за довжиною MS, 4	короткий середній довгий	3 5 7	
23. (+) QN	Плід: за шириною MS, 4	вузький середній широкий	3 5 7	
24. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS, 4	мала середня велика	3 5 7	
25. (+) QN	Рослина: тривалість періоду цвітіння MS, 3	мала середня велика	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів борщівника Сосновського

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Сформована розетка (1-й рік життя)
2	Початок цвітіння (2-й рік життя)
3	Повне цвітіння (2-й рік життя)
4	Стигле насіння (2-й рік життя)

Загальний вигляд рослини

До 2. Рослина: за висотою (першого року життя), см.

Низька – до 100, середня – 100–120, висока – понад 120.

До 3. Рослина: за висотою (другого року життя), см.

Вимірюють від поверхні ґрунту до верхівки апікального суцвіття.

Низька – до 250, середня – 250–300, висока – понад 300.

До 6. Стебло: діаметр, см.

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 12. Листок: за довжиною (першого року життя), см.

Вимірюють разом з черешком.

Короткий – до 100, середній – 100–150, довгий – понад 150.

До 13. Листок: за довжиною (другого року життя), см.

Короткий – до 140, середній – 140–180, довгий – понад 180.

До 14. Листок: розсіченість, частина ширини листка.

Мілка – до 1/3, середня – 1/3–1/2, глибока – понад 1/2.

До 18. Суцвіття: діаметр складного зонтика, см.

Малий – до 50, середній – 50–70, великий – понад 70.

До 19. Складний зонтик: кількість простих зонтиків, шт.

Мала – до 40, середня – 40–60, велика – понад 60.

До 22. Плід: за довжиною, мм.

Короткий – до 10, середній – 10–12, довгий – понад 12.

До 23. Плід: за шириною, мм.

Вузький – до 7, середній – 7–8, широкий – понад 8.

До 24. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 13, середня – 13–15; велика – понад 15.

До 25. Рослина: тривалість періоду цвітіння, діб.

Мала – до 35, середня – 35–40, велика – понад 40.

9. Література

1. Сельскохозяйственный энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – С. 58–59.

2. Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1970. – Т. 1. – С. 142.

3. Борщівник Сосновського / Вікіпедія – вільна енциклопедія. – <http://uk.wikipedia.org>.